

2023-2024

İKLİM DAVALARI

Kaynak:CNN

Kaynak:birgun.net

İSTANBUL BAROSU ÇEVRE KENT ve
İMAR HUKUKU KOMİSYONU

ÖNSÖZ

İstanbul Barosu Çevre Kent ve İmar Hukuku Komisyonu İklim Hukuku Alt Çalışma Grubu olarak, ilk çalışmaya başladığımız dönem itibariyle pek çok farklı proje ve raporlamanın yanı sıra hem dünyayı hem de ülkemizi ilgilendiren konulara ilişkin iklim davalarının kimi zaman özetini kimi zaman ise tamamını çevirdik. Bu çevirilerden ilki Carême v. Fransa davasının Büyük Daire duruşmasının basın özeti idi. İkinci çevirimiz ise Verein KlimaSeniorinnen Schweiz ve Diğerleri v. İsviçre davasının Büyük Daire duruşmasının basın özeti idi. Bu iki davada başvurucular özellikle iklim değişikliğinin kendilerinde meydana getirdiği veya getireceği olumsuz etkiler karşısında davalı devlet veya devletlerin gerekli ve yeterli önlemleri almadığını, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde ve Paris Antlaşması'nda ifade edilen yükümlülüklerini yerine getirmediğini Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yapmış oldukları başvuruda dile getirmişlerdir.

İlk çevirilerimizi yaptıktan sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde Duarte Agostinho ve Diğerlerinin Portekiz ve diğer 32 ülkeye karşı (Türkiye dahil) açmış olduğu davanın özellikle sonuçlarıyla gelecek nesilleri etkileyecek nitelikte olduğunu düşünmemiz sebebiyle bu dava üzerine de çalışabileceğimizi fark ettik. Söz konusu bu davada başvurucular, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 33 davalı devletin Paris Antlaşması'ndan ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nden doğan yükümlülüklerini yerine getirmede başarısız olduklarına dikkat çekerek davalı devletleri bu konuda hem sorumluluk almaya hem de somut adımlar atmaya davet ediyor. Ancak burada Verein KlimaSeniorinnen Schweiz ve Diğerleri v. İsviçre davasından farklı olarak davacılar yaşları 11 ile 24 yaşları arasında değişen Portekizli gençlerden oluşmaktaydı. Dolayısıyla yaptığımız bu üçüncü çeviri ile aslında farklı yaş gruplarından başvurucuları ve taleplerinin hem benzer hem de farklı yönlerini de görmüş olduk.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, iklim değişikliği konusundaki ilk ihlal kararını Verein KlimaSeniorinnen Schweiz ve Diğerleri v. İsviçre davasında verdi. Bu davanın en önemli hukuki kazanımlarından birisi de nesiller arası yük paylaşımı açısından gelecek nesillerin iklim değişikliğinin meydana getireceği sonuçlar nedeniyle daha ağır bir yük taşıyacağını ifade etmesidir. Bir diğer hukuki kazanımı ise iklim değişikliğine karşı yerine getirmeleri gereken yükümlülükler açısından aralarında Türkiye'nin de bulunduğu Avrupa Konseyi üyesi 46 Devleti hukuki sonuçlarıyla etkileyecek olmasıdır.

Çevirilerimize devam ederken ABD'de görülen ve gerekçeleri Montana Anayasası'na dayandırılan iklim davası niteliğinde olan Held v. Montana davasının sonuçlanması ile bu davada verilen karar üzerine ve özellikle iklim değişikliğinin neden olduğu sonuçlar ve devletler arasındaki nedensellik bağı üzerine çalışmanın faydalı olacağı kanısına vardık. Bu amaçla kararın özellikle hukuki sonuç kısmının tartışmaların ana odak noktasında kalması sebebiyle çevirisini yaptık. Bu çeviri ile esasen Türkiye'de de pek çok davada yaşadığımız bir sorun olan nedensellik bağı ve taraf ehliyeti konularına bir dayanak oluşturabileceğimizi düşünmekteyiz.

Nitekim yaptığımız bu çeviriler, farklı tarihlerde İstanbul Barosu'nun internet sayfasında Komisyonumuza ayrılan bölümde yayınlar kısmında PDF olarak paylaşıldı. Ancak Komisyon olarak bu kararların özellikle İklim Hukuku alanında mihenk taşı olması sebebiyle tek bir çatı altında toplanmasının hem meslektaşlarımıza hem de bu alanda çalışan akademisyenlere faydalı olacağını düşündük. Bu amaçla taleplerimizi ilettiğimiz Baromuz Yönetim Kurulu da kararları bir kitapçık haline getirme teklifimizi kabul etti. Geldiğimiz bu noktada Çevre ve İklim Hukuku çalışanlar için faydalı bir eser ortaya çıktığını düşünmekteyiz. Çalışmaya emek veren arkadaşlarımıza teşekkür eder. İşbu kitapçığın herkese faydalı olmasını dileriz.

İstanbul Barosu Çevre Kent ve İmar Hukuku Komisyonu

İklim Hukuku Alt Çalışma Grubu

HAKKIMIZDA

İstanbul Barosu Çevre Kent ve İmar Hukuku Komisyonu İklim Hukuku Alt Çalışma Grubu olarak çevre, iklim ve temel insan hakları hukuku kapsamında ulusal ve uluslararası gelişmeleri takip etmekte, dünyadaki önemli(başta Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları olmak üzere) iklim davalarını çevirmekteyiz.AB Hukukundaki iklim ve çevre hukukuyla ilgili düzenlemelere dair (Yeşil Mutabakat v.b.) çalışmalar yürütmekteyiz.

İÇİNDEKİLER

01 Held/ Montana Davası(Hukuki Sonuçlar Bölümü Çevirisi)

02 Duarte Agostinho ve Diğerleri/Portekiz Ve Diğer 32 Devlet(Türkiye Dahil) Davası (Büyük Daire Duruşması Basın Özeti Çevirisi)

03 Verein Klima Seniorinnen Schweiz ve Diğerleri v. İsviçre Davası (Büyük Daire Duruşması Basın Özeti Çevirisi)

04 Carême v. Fransa Davası (Büyük Daire Duruşması Basın Özeti Çevirisi)

05 Çevrilere Katılan Avukat Meslektaşlarımız

06 Hazırlayanlar ve Editörler

MONTANA BİRİNCİ ADLİ BÖLGE MAHKEMESİ

HELD/ MONTANA DAVASI

HUKUKİ SONUÇLAR

1. Yukarıda belirtilen Gerçek Bulgularından herhangi biri, Hukuki Sonuçları veya hukukun gerçeğe uygulanmasını içerdiği ölçüde, burada Hukuki Sonuçlar olarak dahil edilmiştir.
2. Bu mahkeme, bu davanın tarafları ve konusu üzerinde yargı yetkisine sahiptir.
3. Hukuki Sonuçlar, duruşmada her iki tarafça sunulan delillerle uyumludur Mont. R. Civ. P. 15(b)(2). Mahkeme, SB 557 tarafından yürürlüğe konulan ve duruşma sırasında her iki tarafça da ele alınan Mont. Code Ann. §75-1-201(6)(a)(ii) 'nin anayasaya uygunluğunu ele alacaktır. Bakınız. örn (örneğin). Docs.390,402.

I. DAVACILAR TARAF EHLİYETİNİ KANITLAMISLARDIR.

A. Davacılar Zarar Gördüklerini Kanıtlamışlardır.

4. Maddi bulgularda açıklandığı üzere genç davacılar, devletin sera gazları ve iklim değişikliğini dikkate almamasından kaynaklanan, fiziksel ve zihinsel sağlıkları, evleri ve rekreasyonel mülkleri, manevi ve estetik çıkarları, kabile ve kültürel gelenekleri, ekonomik güvenlikleri ve mutlulukları da dahil olmak üzere geçmişte ve devam eden zararlar yaşamışlardır.
5. Davacıların, doğrudan Eyaletin iklim değişikliği konusundaki eylemsizliğinden ya da zarar verici eylemlerinden kaynaklanan ruh sağlıklarının zarar görmesi, tek başına anlaşılabilir bir zarar oluşturmamaktadır. Steel Co. v. Citizens for a Better Env't., 523 U.S. 83, 107 (1998). Bununla birlikte, Davacıların iklim değişikliğinin Montana'nın çevresi üzerindeki etkilerinden kaynaklanan ruh sağlığındaki zarar görmeler, kayıp, umutsuzluk ve endişe gibi duygular anlaşılabilir zararlardır.

6. Her ilave ton sera gazı emisyonu, Davacıların zararlarını daha da artırmakta ve geri dönüşü olmayan iklim zararlarını kilitleme riski taşımaktadır.
7. Davacıların zararları, iklim değişikliğini ele almak için bilime dayalı eylemler yapılmadığı takdirde giderek daha şiddetli ve geri döndürülemez hale gelecektir.
8. Davacılar, çocuklar ve gençler olarak fosil yakıt kirliliği ve iklim etkilerinden orantısız bir şekilde zarar gördüklerini kanıtlamışlardır.
9. Davacılar, somut, belirli ve genel olarak toplumdan ayırt edilebilen zararlara maruz kaldıklarını kanıtlamışlardır.
10. Davacılar, Eyaletin MEPA Sınırlamasında iklim değişikliği ve sera gazı emisyonlarını yasal olarak zorunlu kıldığı şekilde göz ardı etmesi nedeniyle ve SB 557'nin Mont. Code Ann. §75-1-201(6)(a)(ii) ile MEPA' nın önleyici adil giderim mekanizmalarını ortadan kaldırması nedeniyle zarar görmektedir ve görmeye devam edecektir.

B. Davacılar Davada Nedenselliği Kanıtlamışlardır.

11. PSC, Mont. Code Ann. §75-1-201(3) sayılı kanun uyarınca MEPA' dan muaf tutulmuştur.¹
12. MEPA Sınırlaması ile Eyaletin Davacıların zararlarına katkıda bulunan ve onları daha da kötüleştiren fosil yakıt sera gazı emisyonlarına izin vermesi arasında oldukça izlenebilir bir bağlantı vardır.
13. MEPA Sınırlaması uyarınca Eyaletin sera gazı emisyonlarını ve iklim değişikliğini göz ardı etmesi, Eyaletin üzerinde kontrol sahibi olduğu sera gazı emisyonları, iklim değişikliği etkileri ve Davacıların kanıtlanmış zararları arasında oldukça izlenebilir bir bağlantı vardır. Bitterrooters A.Ş. davasından farklı olarak, izin verilen faaliyetler ile ortaya çıkan çevresel zararlar arasındaki nedensel ilişki oldukça yakındır. Bitterrooters Planlama A.Ş./ Mont. Çevre Kalite Departmanı ,2017 MT 222, 25, 401 P. 3d 712. Eyalet, sera gazlarını veya iklim etkilerini analiz etmeden fosil yakıt faaliyetlerine izin vermektedir; bu da Montana'da ve yurtdışında insan kaynaklı iklim değişikliğine neden olan ve bunu şiddetlendirmeye devam eden sera gazı emisyonlarına neden olmaktadır.

---

¹ Bundan sonra, Mahkeme Davalılara veya Devlete atıfta bulunduğu, PSC hariç tutulacaktır.

14. Davalılar, MEPA analizinin bu faaliyetlerin Montana Anayasasını ihlal eden bozulma veya diğer zararlara yol açtığını göstermesi halinde, Montana'da meydana gelen fosil yakıt faaliyetlerini sınırlandırarak Montana'nın çevre ve doğal kaynaklarını koruma, Montana gençliğinin sağlık ve güvenliğini koruma ve iklim etkilerini hafifletme ve önleme yetkisine sahiptir.
15. Montana'nın sera gazı emisyonlarına katkısı hem ani yerel etkiler açısından hem de atmosfere karışarak küresel iklim değişikliğine ve halihazırda istikrarsızlaşmış bir iklim sistemine katkıda bulunarak kademeli ve kümülatif olarak ölçülebilir.
16. Montana'nın sera gazı katkıları *de minimis* (önemsiz) değil, ulusal ve küresel olarak önemlidir. Montana'nın sera gazı emisyonları iklim değişikliğine ve Davacıların zararlarına neden olmakta, katkıda bulunmakta ve Davacıların zararlarını hafifletme fırsatını azaltmaktadır.

C. Davacılar Davada Telif Edilebilirliği Kanıtlamışlardır.

17. Bu davada galip gelmenin psikolojik tatmini telif edilebilirliği sağlamaz. Steel Co. 107'de.
18. Davalılar, MEPA incelemesi sırasında sera gazı emisyonlarını ve iklim değişikliğini dikkate almalarına izin verilirse, yetkilerini yasal olarak kullanarak Montana'nın fosil yakıt faaliyetlerinin zararlı çevresel etkilerini hafifletebilirler; bu da karar verme süreçlerini en iyi bilime ve anayasal görev ve kısıtlamalarına uygun hale getirmek için gereken net bilgileri sağlayacak ve Davacıların anayasal haklarını korumakla tutarsız olduğunda fosil yakıt faaliyetlerine yönelik izinleri reddetmek için gerekli bilgileri sağlayacaktır.
19. Montana'nın toprakları henüz çıkarılmamış önemli miktarda fosil yakıt içermektedir. Eyalet ve temsilcileri sera gazı emisyonlarını ve iklim etkilerini dikkate alabilir ve Montana'nın çevresinin makul olmayan bir şekilde bozulmasına yol açacak projeleri reddedebilir.
20. Montana'nın sera gazı emisyonlarında, Montana'nın MEPA Sınırlamasının anayasaya aykırı olduğuna dair bir beyandan kaynaklanan bir azalma, Davacıların zararlarının kısmen telif edilmesini sağlayacaktır çünkü bugün ve önümüzdeki on yıl içinde iklim sistemine salınan ilave sera gazı emisyonlarının miktarı, ısınmanın uzun vadeli şiddetini ve Davacıların zararlarının şiddetini etkileyecektir.

21. Montana'nın çevre ve doğal kaynaklarının gelecekte bozulmasını ve bu Davacıların zarar görmesini etkilemesi mümkündür.
22. İzin verme yasaları(mevzuatı), devlete ve temsilcilerine fosil yakıt faaliyetleri için izinleri reddetme konusunda takdir yetkisi vermektedir. Bakınız, örn (örneğin). Mont. Code Ann. §§ 75-2-203 ve -204 (Montana Temiz Hava Yasası kapsamında hava kirliliğine neden olan tesislerin yasaklanması konusunda takdir yetkisi); § 75-2-211(2)(a) (DEQ' nun hava kalitesi izinlerinin askıya alınması veya iptaline ilişkin kurallar koyması); § 75-2-218 (2) (DEQ hava kalitesi izinlerini reddetme konusunda takdir yetkisine sahiptir); § 75-2-217 (1) (DEQ' nun işletme izinlerinin askıya alınması veya iptaline ilişkin kurallar koyması); 75-20-301 (DEQ, Büyük Tesis Yerleşim Yasası kapsamındaki tesisler için izinleri ancak çevresel etkiler ve kamu, sağlık refah ve güvenliği içeren çok sayıda takdire bağlı faktörü değerlendirdikten sonra onaylayabilir); § 77-3-301(eyalet arazileri "eyaletin çıkarları doğrultusunda" kömür için "kiralanabilir"); § 77-3-401 (Eyalet arazileri, Anayasa ile uyumlu olması halinde petrol ve doğal gaz için "kiralanabilir"); § 82-4-102(3)(a) (Yerüstü ve yeraltı madencilik ve ıslah yasalarının amacının DEQ' ya yeni şerit madenleri veya yeni yeraltı madenlerini "onaylamak veya onaylamamak" için kural koyma yetkisi vermek olduğunu belirtmek); § 82-4-227 (DEQ madencilik izinlerini reddetme konusunda geniş takdir yetkisine sahiptir).
23. Eyalet, Montana'nın çevresinin ve doğal kaynaklarının anayasaya aykırı bir şekilde bozulmasına ve tüketilmesine veya Montana'nın çocuklarının ve gençlerinin anayasal haklarının ihlal edilmesine neden olacak sera gazı emisyonlarına yol açacak fosil yakıt faaliyetleri için izin vermeme konusunda takdir yetkisine sahip olmalıdır veya izin verme yasalarının (mevzuatının) kendisi anayasaya aykırı olmalıdır.
24. Mahkemeler anayasayı doğrudan uygulamaktan kaçınmalıdır. *Park Eyaleti (Bölgesi) Çevre Konseyi / Mont. Çevre Kalite Departmanı*, 2020 MT 303, 54, 477, P.3d 288 (*Sunburst Sch. Dist. No.2/ Texaco'* ya atıfta bulunarak, A.Ş., 2007 MT 183, 62, 165 P.3d 1079). Anayasal kaçınma doktrini kapsamında, bu Mahkeme, Davalıların, anayasaya aykırı düzeyde sera gazı emisyonlarına, Montana'nın çevresinin ve doğal kaynaklarının anayasaya aykırı şekilde bozulmasına ve tüketilmesine veya Montanalıların ve Genç Davacıların anayasal haklarının ihlal edilmesine neden olacak fosil yakıt faaliyetlerine yönelik izinleri reddetme konusunda takdir yetkisine sahip olduğunu açıklığa kavuşturmuştur.

**II. MONT. CODE ANN. § 75-1-201(6)(a)(ii), PARK EYALETİ'NE
(BÖLGESİ'NE) GÖRE YÜZEYSEL OLARAK (GÖRÜNÜŞTE)
ANAYASAYA AYKIRI OLDUĞU İÇİN TELAFİ EDİLEBİLİRLİĞE
ENGEL DEĞİLDİR.**

25. Mont. Code Ann. § 75-1-201(6)(a)(ii), MEPA davacıları için mevcut(kullanılabilir)olan önleyici yasal yolları (iptal ve ihtiyati tedbiri) ortadan kaldırır. Eyalet, Mont. Code Ann. § 75-1-201(6)(a)(ii)'yi bu davada telafi edilebilirliğe bir engel olarak Mahkeme önünde duruşma sırasında gündeme getirmiş ve konuyu kaçınılmaz hale getirmiştir.
26. Yasama organı, Montana Anayasası Madde IX, Bölüm 1(3) uyarınca, “çevresel yaşam destek sisteminin bozulmaya karşı korunması için yeterli yasal yolları sağlama” ve “doğal kaynakların makul olmayan bir şekilde tüketilmesini ve bozulmasını önleme” yükümlülüğü altındadır. Montana Anayasası. Madde IX, Bölüm 1(3).
27. “MEPA, tıpkı MEPA' nın anlamsız hale geldiği adil çözüm yolları gibi, Eyaletin anayasal yükümlülüklerini yerine getirme çabalarının önemli bir unsurudur”. *Park Eyaleti (Bölgesi)*, 89.
28. *Park Eyaleti 'nde (Bölgesi 'nde)*, Mahkemenin oybirliğiyle verdiği bir karar şu şekildedir:
1. “Montanalıların temiz ve sağlıklı bir çevre hakkı, hükümetlerinin bu hakkı gerçekleştirmek(uygulamak) için üzerine düşen aktif adımlar atması yönündeki bir pozitif yükümlülüğü ile tamamlanmaktadır. Montana Anayasası Madde IX, Bölüm 1 (1) ve (2), Yasama organına, Eyaletin çevreyi 'koruma ve iyileştirme' yükümlülüğünü yerine getirecek tedbirlerin 'uygulanmasını ve yürütülmesinin sağlanmasını' emretmektedir. Kritik(eleştirel)olarak, 3. Fıkra Yasama Organını açıkça 'doğal kaynakların makul olmayan bir şekilde tüketilmesini ve bozulmasını önlemek için yeterli çözümler sağlamaya' yönlendirmektedir...
  2. Bir projeye ilgili MEPA ihlali giderilene kadar projenin ilerlemesini engelleyen bir mekanizma olmadan, MEPA' nın Eyalet' in “önleyici ve önceden eylemli (öngörücü, ileriye yönelik)” anayasal yükümlülüklerini yerine getirmedeki rolü ortadan kalkar. İlgili bir kuruma halihazırda devam etmekte olan bir projenin çevresel etkilerini değerlendirme ve tahmin etme talimatı veren bir yasa hangi çıkara hizmet ediyor olursa olsun -kalkıştan sonra zorunlu bir uçak kontrolüne benzetilebilir- belirli çevresel

zararların ortaya çıkmasını önlemeye yönelik anayasal yükümlülük kesinlikle bunlardan biri değildir”.

Aynı karar, 63,72.

29. *Park Eyaleti (Bölgesi)* kararına göre, Mont. Code Ann. § 75-1-201(6)(a)(ii), yüzeysel olarak(görünüşte) anayasaya aykırıdır çünkü MEPA davacılarının çevrenin geri dönüşü olmayan bozulmasını önleyen yasal yolları ortadan kaldırır ve zorlayıcı bir eyalet çıkarını (zorunlu bir kamusal yararı) ileriye taşımada başarısız olur. *Park Eyaleti (Bölgesi)*,63, 69-72.

III. DAVACILARIN ANAYASAYAL TÜM İDDİALARI, MONTANA'NIN TEMİZ VE SAĞLIKLI ÇEVRESİNİN BOZULMASINA DAYANMAKTADIR.

30. Davacıların iddialarının tümü, MEPA Sınırlaması ve Mont. Code Ann. § 75-1-201(6)(a)(ii)'nin Montana Anayasası Md. II, Bölüm 3 ve Md. IX, Bölüm 1'i ihlal edip etmediğine bağlıdır.

a. Kamu Güveni İlkesi halihazırda Montana Anayasası'nda Md. IX, Bölüm 3'te düzenlenmiştir. *Galt v. Eyalet*, 225 Mont. 142, 144, 146, 731 P.2d 912,913, 914 (1987) (*Mont. Coal. for Stream Access v. Curran*, 210 Mont. 38, 682 P.2d 163 (1984) ve Montana Anayasası Md. IX, Bölüm 3(3)'e atıfta bulunarak).

b. Davacıların hükümetin iklim değişikliğine yönelik eylemsizliği nedeniyle ruh sağlıklarının zarar görmesinden ayrı olarak; iddia edilen eşit koruma, haysiyet, özgürlük ve sağlık ve güvenlik ihlallerinin tümünün nedeni Montana'nın çevresine zarar verilmesidir.

c. Davacıların hükümetin eylemsizliğinden kaynaklanan psikolojik zararları tek başına bilinebilir(anlaşılabilir), telafi edilebilir bir zarar meydana getirmemektedir.

d. Mahkemenin, MEPA Sınırlaması ve Mont. Code Ann. § 75-1-201(6)(a)(ii)'nin Montana Anayasası Md. II, Bölüm 3 ve Md. IX, Bölüm 1'i ihlal etmediğine karar verip ardından yasaların Kamu Güveni İlkesi veya eşit koruma, haysiyet, özgürlük veya sağlık ve güvenlik haklarını ihlal ettiğine karar vermesi imkânsız olacaktır.

IV. SÖZ KONUSU ANAYASA HÜKÜMLERİNİN DOĞRUDAN UYGULANABİLİR OLUP OLMADIĞININ TESPİTİ, BU ANLAŞMAZLIĞI ÇÖZMEK İÇİN GEREKLİ DEĞİLDİR.

31. Md. II, Bölüm 3 ve Md. IX, Bölüm 1'in doğrudan uygulanabilir olup olmadığını tespit etmeden de bu dava hakkında hüküm verilebilir.
32. Mahkemenin bir hakkın doğrudan uygulanabilir olup olmadığına ilişkin bir tespiti "tahkikatı sona erdirmez. Burada olduğu gibi, (1) Yasama Organı bireysel anayasal hakları içeren bir hükmü (2)'yürürlüğe koymuş' olduğunda veya harekete geçtiğinde, mahkemeler bu düzenlemenin Yasama Organının Anayasal sorumluluğunu yerine getirip getirmediğini tespit edebilir". *Columbia Falls Elem. Sch. Dist. No. 6 v. State*, 2005 MT 69, 17, 109 P. 3d 257 (*City of Boerne v. Flores*, 521 U.S. 507 (1997)'ye atıfta bulunarak)
33. " *Anayasamız kapsamında bireyler için güvence altına alınan hakları doğrudan içeren hükümler kendi kategorilerinde yer almaktadır. Diğer bir ifade ile, hüküm doğrudan uygulanabilir olmasa ve bu nedenle başta yasama eylemini gerektirse de, Anayasanın nihai yorumcuları olarak, mahkemeler Anayasa ile verilen veya güvence altına alınan her hakkı koruma, uygulama ve gözetme konusunda nihai yükümlüdür...* "

Brown v Gianfore, 2021 MT 149, 23, 488 P. 3d 548 (*Columbia Falls Elem. Sch. Dist.*, 18 'e atıfta bulunarak (*Robb v. Connolly* 111 U. S. 624, 637 (1884)'ten alıntı yaparak)).

34. *Park Eyaleti*'nde (*Bölgesi*'nde) olduğu gibi, bu dava ile Mahkemenin çözüme kavuşturması gereken soru açıktır: "Yasama organı, potansiyel gelecekteki çevresel zararları önlemek için yeterli yasal yolları sağlama yükümlülüğünü, bunu yapmak üzere konumlandırılmış mevcut *tek* yasal giderim mekanizması gibi görünen yolu ortadan kaldırarak yerine getirmiş midir?" *Park Eyaleti (Bölgesi)* § 78. MEPA Sınırlaması, özellikle Mont. Code Ann. § 75-1-201(6)(a)(ii) ile bağlantılı olarak, Montana'nın çevresini bozan sera gazları ve iklim değişikliği konusunda endişe duyan halk ve MEPA davacıları için mevcut olan tek önleyici adil giderim mekanizmasını ortadan kaldırmaktadır.

V. MEPA SINIRLAMASI, DENETİME TABİDİR.

35. Temel bir hakkı içeren herhangi bir yasa, politika veya kural sıkı bir anayasal denetimden geçmelidir ve ancak Eyaletin zorlayıcı bir eyalet çıkarını (zorunlu bir kamusal yararı) ortaya koyması ve eylemin bu çıkarı(kamusal yararı) gerçekleştirmek için dar bir şekilde düzenlenmesi halinde incelemeyi kurtulabilir. *Park Eyaleti (Bölgesi)* 84.

36. MEPA Sınırlaması, Davacıların temel hakkı olan temiz ve sağlıklı bir çevre haklarını içerdiği için denetime tabidir.

VI. MEPA SINIRLAMASI MONTANA ANAYASASINI İHLAL ETMEKTEDİR.

A. MEPA Sınırlaması Davacıların Temiz ve Sağlıklı Bir Çevre Hakkını İhlal Etmektedir.-Mont. Anayasası Md. II, Böl.3, 15; Md. IX, Böl. 1

37. Montana Anayasası'na göre "Herkes özgür doğar ve devredilemez bazı haklara sahiptir. Bu haklara temiz ve sağlıklı bir çevre hakkı da dahildir..." Mont. Anayasası Md. II, Böl. 3. Montana Anayasası, bu hak ve sorumlulukların hükümlerine uygun olarak şunu da belirtmektedir: "Eyalet ve her bir kişi, Montana'da mevcut ve gelecek nesiller için temiz ve sağlıklı bir çevreyi geliştirmek ve korumak zorundadır." Mont. Anayasası Md. IX, Böl. 1.(1).
38. Md. II, Böl. 3 ve Md. IX, Böl. 1 Montana Anayasası'nın Başlangıç Bölümü ile birlikte okunmalıdır. *MEIC I*, 65,77.
39. Temiz ve sağlıklı bir çevre hakkı, Montana Anayasası tarafından korunan temel bir haktır. Mont. Anayasası Md. II, Böl. 3 ve Md. IX, Böl. 1 (1). *MEIC I*, 64.
40. Montana'nın on sekiz yaşın altındaki çocukları, temiz ve sağlıklı bir çevre temel hakkına sahiptir. Mont. Anayasası Md. II, Böl. 15. Temiz ve sağlıklı bir çevre hakkı Montana'nın çocuklarını ve gelecek nesillerini korumayı amaçlamaktadır.
41. Montana'nın 1972 Anayasa Konvansiyonu sırasında, delegeler doğal kaynakların korunması ve Montana'nın çevresinin iyileştirilmesine büyük önem vermişlerdir. Montana Yüksek Mahkemesi, "tartışmanın her iki tarafı da, konvansiyonun daha güçlü bir dil üzerinde mutabık kalacağı bir dili benimseme niyetinde olduğu konusunda hemfikir olduğunu" kabul etmiştir. *MEIC I*, 75 (Konvansiyon Tutanaklarına atıfta bulunarak, Cilt IV, 1209 da, Mar. I, 1972). Montana Yüksek Mahkemesi, Anayasayı Hazırlayanların eyalet anayasasının "herhangi bir eyalet anayasasında bulunan en güçlü çevre koruma hükmünü" içermesini amaçladığını defalarca tespit etmiştir. *Park Eyaleti (Bölgesi)*,61.
42. Anayasayı Hazırlayanlar, " çevrenin bu derece bozulmasını sadece hastalık veya fiziksel tehlike ile kesin olarak ilişkilendirilebilecek şekilde yasaklamayı amaçlamamışlardır." *MEIC I*, 77. Delege Foster'ın belirttiği gibi: "Eğer Anayasa'ya tek savunma hattının sağlıklı bir çevre olduğunu ve

birkaç giderim mekanizması bulmak için gerçekten sağlığımın zarar gördüğünü ispat etmem gerektiği üzerine kurarsak, o zaman savaşı kaybederiz." *MEIC I*, 74 (Konvansiyon Tutanaklarına atıfta bulunarak, Cilt V, 1243-44 de, Mar.1, 1972).

43. Montana Anayasası'ndaki temiz ve sağlıklı bir çevre hakkı dili, "Montanalıların sadece anayasal olarak öngörülen çevresel bir zarar meydana geldikten sonra reaktif önlemler alma hakkına değil, aynı zamanda ilk etapta bu zararın meydana gelmesinden kurtulma hakkına sahip olduğunu da açıkça gösteren "ileriye dönük ve önleyici bir dil" dir. *Park Eyaleti (Bölgesi)*,62.
44. Temiz ve sağlıklı bir çevre hakkı Montana'nın çevresinin geliştirilmesini gerektirir. Anayasa Delegeterine göre, "bizim niyetimiz mevcut çevrenin bozulmasına izin vermemek ve olumlu bir şekilde şu anda sahip olduklarımızın geliştirilmesini talep etmektir". *MEIC I*, 69 (Konvansiyon Tutanaklarına alıntı yaparak, Cilt IV, 1205 de, Mar. 1, 1972) (orijinal vurgu).
45. Montanalıların temiz ve sağlıklı bir çevre hakkı, hükümetlerinin bu hakkı gerçekleştirmek(uygulamak) için üzerine düşen aktif adımlar atması yönündeki pozitif bir yükümlülüğü ile tamamlanmaktadır. Montana Anayasası Madde IX, Bölüm 1 (1) ve (2), Yasama Organına, Eyaletin çevreyi "koruma ve geliştirme" yükümlülüğünü yerine getirecek tedbirlerin "uygulanmasını ve yürütülmesinin sağlanmasını" emretmektedir. Kritik(eleştirel) olarak, 3. Fıkra Yasama Organını açıkça "doğal kaynakların makul olmayan bir şekilde tüketilmesini ve bozulmasını önlemek için yeterli yasal yolları sağlamaya" yönlendirmektedir. Montana Anayasası Md. IX, Böl. 1(3); *Park Eyaleti (Bölgesi)*, 63.
46. Yasama Organının yükümlülükleri Madde IX' da yer almaktadır, Bölüm 1 "Çevresel yaşam destek sisteminin bozulmaya karşı korunması için yeterli çözümlerin" sağlanmasını içermektedir. Mont. Anayasası Md. IX Bölüm 1(3).
47. Delege McNeil' e göre, "Çevresel yaşam destek sistemi' terimi, hava, su ve toprak dahil ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere her şeyi kapsamaktadır ve bu ifadeye Yasama Organı ve Mahkemeler tarafından hangi yorum getirilirse getirilsin, bozulamayacağı konusunda hiçbir şüphe yoktur." *MEIC I*, 67 (Konvansiyon Tutanaklarına atıfta bulunarak, Cilt IV, 1201 de, Mar.1,1972) (orijinal vurgu).

48. Montana'nın temiz ve sağlıklı bir çevre anayasal hakkı, mevcut ve gelecek nesiller için Montana'nın doğal kaynaklarının makul olmayan bir şekilde tüketilmesine veya bozulmasına ve hastalık veya fiziksel tehlikeye neden olan çevresel bozulmayı yasaklamaktadır:

“*MEIC I*’ de vardığımız sonuçlar, Anayasa metninin Montanalıların 'temiz ve sağlıklı çevre' hakkının Montana'nın havasında, suyunda ve toprağında olduğu kadar hukuk kitaplarında da açıkça görülmesini sağlamak için önleyici tedbirlere kesin olarak güvenilmesi ile tutarlıdır. Montana Anayasası Madde IX, Bölüm 1, çevresel yaşam destek sisteminin 'bozulmaya karşı' 'korunmasını' ve devletin doğal kaynaklarının ‘makul olmayan bir şekilde tüketilmesinin veya bozulmasının önlenmesini' gerektirirken 'gelecek nesillerin' çevresel haklarını tanımlar. Bu ileriye dönük ve önleyici dil, Montanalıların sadece Anayasal olarak öngörülen bir çevresel zarar meydana geldikten sonra reaktif önlemler alma hakkına sahip olduğunu, ancak ilk etapta bu zararın meydana gelmesini engelleme hakkına sahip olmadığını açıkça göstermektedir”. *Park Eyaleti (Bölgesi)*, 62.

49. İlgili anayasa maddelerinin açık hükümleri temelinde, yasayı hazırlayanların amacı ve Montana Yüksek Mahkemesinin içtihadı doğrultusunda iklim, “temiz ve sağlıklı bir çevre” ile “çevresel yaşam destek sistemi” nin bir parçasıdır. Montana Anayasası Md. II Bölüm 3, Md. IX Bölüm 1.

50. Montana'nın iklimi, çevresi ve doğal kaynakları, mevcut atmosfer içerisindeki sera gazı yoğunluğu ve iklim değişikliği nedeniyle anayasaya aykırı bir şekilde bozulmuş ve tüketilmiştir.

51. Temiz ve sağlıklı bir çevre hakkı, davacıların zarar ortaya çıkmadan önce adil giderim mekanizması elde etmelerini sağlar. Yüksek Mahkemeye göre:

a. “*Bu bağlamda hangi yasal yolların 'yeterli' olduğu değerlendirilirken maddi tazminattan farklı olarak adil giderim mekanizmasının ortaya çıkabilecek diğer zararları önleyebileceğini belirtmek isteriz. Bu doğrultuda adil giderim mekanizması, bugünkü ve gelecekteki nesillerin çevresel haklarını ihlal edebilecek potansiyele sahip bozulmanın önlenmesi için yeterli olan yasal yolları sağlamak için anayasal direktifte(yönergede) bir rol oynamalıdır. Bu çıkarımda (sonuca varmakta) yalnız değiliz. Delege Mae Nan Robinson'un 1972 Anayasal Konvansiyonunda işaret ettiği üzere, 'Eğer gerçekten çevreyi korumaya çalışıyorsanız, çevreye*

zarar verilmeden önce dava açabileceğiniz veya ihtiyati tedbir talep edebileceğiniz bir şeye sahip olsanız iyi olur; eğer bir kez çevre yok edildikten sonra çevrenin durumunu değiştiremiyorsanız, hava kirlendiğinden veya su kirlendiğinden dolayı birisine maddi tazminat ödemenin pek bir faydası olmaz”.

Park Eyaleti (Bölgesi) 64 (MEIC I 71’e atıfta bulunarak).

52. “MEPA’nın temel amacı ajansı ve ilgili kamuoyunu ajansın faaliyetleri ve kararları sonucu ortaya çıkması muhtemel çevresel etkiler hakkında bilgilendirerek, kanunda aksi öngörülmedikçe ajansın karar alma sürecine yardımcı olmaktır”. *Bitterrooters A.Ş.* 18.
53. “MEPA Eyaletin anayasal yükümlülüklerini yerine getirme çabalarının önemli bir unsurudur.” *Park Eyaleti (Bölgesi)*89; § 75-1-102, MCA.
54. Açıklanan MEPA politikası açıkça ortaya koymaktadır ki eyalet aşağıda sayılan amaçlara ulaşmak için “uygulanabilir tüm yöntemleri” kullanmalıdır: (a) çevrenin emanetçisi olan her bir neslin, sonraki nesiller için sorumluluklarını yerine getirmesi; (b) tüm Montanalılar için güvenli, sağlıklı, üretken ve estetik ve kültürel açıdan tatmin edici bir çevrenin temin edilmesi; (c) çevrenin, bozulma, sağlık veya güvenlik riski veya diğer istenmeyen ve hedeflenmeyen sonuçlar olmaksızın en geniş faydalı kullanım aralığına ulaşması. . .” § 75-1-103, MCA.
55. Eyalet, MEPA Sınırlamasını yasalaştırmak ve icra etmek(uygulamak) yolu ile davacıların temiz ve sağlıklı bir çevre hakkının korunması ve Montana’nın doğal kaynaklarının makul olmayan bir şekilde tüketilmesinden korunması yönündeki pozitif yükümlülüklerini yerine getirmekte başarısız olmuştur.
56. MEPA Sınırlaması kategorik olarak Montana’nın temiz ve sağlıklı çevresini korumakla yetkili kurumların, görevlilerin ve kurumların neleri dikkate alabileceğini sınırlandırmaktadır. MEPA Sınırlaması, MEPA’nın “Eyaletin eylemlerinden kaynaklanması muhtemel çevresel etkiler üzerindeki sonuçlar hakkında ilgili kamuoyunu ve ajansı(kurumu) bilgilendirmek” suretiyle, eyaletin çevrenin bozulmasını önlemeye yönelik anayasal yükümlülüğünü yerine getirmesine yardımcı olmaktan ibaret temel amacı ile çelişmektedir. *Birterrooters A.Ş.* 18: § 75-1-102(1), MCA (“Montana Anayasası’nın Md. II, Bölüm 3 ve Md. IX kapsamındaki anayasal yükümlülüklerinin göz önünde bulunduran Yasama Organı, Montana Çevre Politikası Kanunu’nu ... aşağıdaki hususları sağlamak

amacıyla) devlet eylemlerinin yeterli bir şekilde gözden geçirilmesini sağlamak için yürürlüğe koymuştur: (a) çevresel nitelikler tam olarak dikkate alınır...”).

57. MEPA Sınırlaması' nın sade(anlaşılır) dili, ajansların(kurumların) projenin Montana Anayasasına uygun olup olmadığını değerlendirmek amacıyla dahi herhangi bir proje veya öneri için sera gazı emisyonlarını ve iklim üzerindeki etkilerini dikkate almasına engel olmaktadır.
58. MEPA Sınırlaması anayasaya aykırı olarak Montana'nın çevresinin ve doğal kaynaklarının tüketilmesine ve bozulmasına ve davacıların zararlarına neden olmaktadır. MEPA Sınırlaması, davacıları Montana Anayasası'nın Md. II, Bölüm 3 ve Md. IX, Bölüm 1 düzenlemeleri ile anayasal olarak güvence altına alınan haklarından mahrum bırakmaktadır.
59. MEPA sınırlamaları, iklim değişikliğinin, sera gazı emisyonlarının ve ilave sera gazı emisyonlarının iklim değişikliğine nasıl katkıda bulunacağı veya Montana Anayasası ile nasıl tutarlı olacağına dikkate alınmasını yasaklayarak davacıların temiz ve sağlıklı bir çevre hakkını ihlal etmektedir ve bu durum yüzeysel olarak (görünüşte) anayasa aykırıdır.

MEPA Sınırlaması Denetimden Geçmemiştir.

60. MEPA Sınırlaması temel hakları ihlal etmektedir ve denetimden geçmelidir. *Mont. Cannabis Indus. Ass'n v. Montana*, 2012 MT 201, 16, 366 Mont. 224, 286 P.3d 1161 (“*Mont. Cannabis Indus Ass'n (2012)*”); *bkz. ayrıca Kloss v. Edward D. Jones & Co.*, 2002 MT 129, 52, 310 Mont. 123, 54 P. 3d 1.
61. Denetimler altında, “Hükümet, kanunun zorlayıcı bir hükümet çıkarına (zorunlu bir kamusal yarara) hizmet edecek şekilde dar bir şekilde tasarlandığını göstermelidir”. *Mont. Cannabis Indus Ass'n (2012)*, 16.
62. Eyalet, MEPA Sınırlamasının zorlayıcı bir hükümet çıkarına (zorunlu bir kamusal yarara) hizmet ettiğini göstermekte başarısız oldu.
63. Eyalet, MEPA Sınırlaması konusunda zorlayıcı bir hükümet çıkarına (zorunlu bir kamusal yarara) dair herhangi bir kanıt sunamadı.
64. Tartışmasız kanıtlar, Davalılar fosil yakıt faaliyetlerini değerlendirirken "sera gazı emisyonlarını ve buna bağlı olarak eyalet içindeki veya eyalet sınırları dışındaki iklim üzerindeki karşılık gelen etkileri" değerlendirebileceklerini ortaya koymuştur. Nitekim, Davalılar geçmişte de bu tür değerlendirmeler yapmıştır.

65. Tartışmasız kanıtlar, Montana'da temiz yenilenebilir enerjinin teknik açıdan mümkün(uygulanabilir) ve ekonomik açıdan faydalı olduğunu ortaya koymuştur.
66. Eyalet, yasaya uygun zorlayıcı bir çıkar (zorunlu bir kamusal yarar) ortaya koymuş olsa bile, MEPA Sınırlaması herhangi bir çıkara (kamusal yarara) hizmet etmek için dar bir şekilde tasarlanmamıştır.
67. MEPA sınırlaması, ne zorunlu bir eyalet çıkarına (zorunlu bir kamusal yarara) hizmet eder ne de ne dar bir şekilde tasarlanmıştır ve denetimi geçmekte başarısız olmaktadır.

KARAR

1. Yukarıdaki Maddi Bulgulara ve Hukuki Sonuçlara dayanarak Mahkeme aşağıdaki hususları tespit ve beyan eder:
2. Genç Davacılar burada belirtilen iddiaları ileri sürmek için taraf ehliyetine sahiptirler.
3. Montana'nın sera gazı emisyonları, MEPA Sınırlamasına göre oldukça izlenebilir olduğunu kanıtlamıştır.
4. Montana'nın sera gazı emisyonları ve iklim değişikliği, Montana'nın çevresi üzerinde iklim etkilerine ve Genç Davacıların zarar görmesine ve yaralanmasına neden olan önemli bir faktör olduğunu kanıtlamıştır.
5. Bu karar, sera gazı emisyonları ve iklim etkilerine dayalı analiz ve yasal yolları yasaklayan yasaları geçersiz kılarak, Genç Davacıların zararlarını hafifleterek ve daha fazla zarar görmelerini önleyerek Eyaletin davranışını etkileyecektir.
6. Sera gazı emisyonlarının ve iklim üzerindeki etkilerinin yanı sıra ilave sera gazı emisyonlarının iklim değişikliğine nasıl katkıda bulunacağı veya Montana Anayasası ile nasıl tutarlı olacağını analiz edilmesini yasaklayan MEPA Sınırlaması, Genç Davacıların temiz ve sağlıklı bir çevre hakkını ihlal etmektedir ve bu haliyle anayasaya aykırıdır.
7. Davacılar, çevresel yaşam destek sisteminin bir parçası olarak iklimi de içeren, temel bir anayasal hak olan temiz ve sağlıklı bir çevre hakkına sahiptirler.
8. HB 971 ile yasalaştırılan, MEPA Sınırlamasının 2023 versiyonu, Mont. Code Ann. §75-1-201(2)(a)'nın bu vesileyle anayasaya aykırı olduğu ilan edilmiş ve kalıcı olarak yasaklanmıştır.

9. 2023 yasama döneminde SB 557 ile yasalaştırılan Mont. Code Ann. 75-1-201(6)(a)(ii), kamu ve MEPA davacıları için mevcut olan tek önleyici, adil giderim mekanizmasını ortadan kaldırdığı için bu vesileyle anayasaya aykırı olduğu ilan edilmiş ve kalıcı olarak yasaklanmıştır
10. Yukarıda belirtilen bulgulara, sonuçlara ve beyanlara ek olarak, davalıların anayasaya aykırı ilan edilen kanunlar uyarınca hareket etmelerini yasaklayan ihtiyati tedbir uygundur.
11. Karar, bu vesileyle kazanan taraflar olarak davacılar lehine verilmiştir.

12. Genç Davacılar, makul avukatlık ücreti ve masraflarının ödenmesini talep etmişlerdir. (Belge 1,104 de). Kural 54 (d) uyarınca, Mont R. Civ. P. uyarınca, Genç Davacılar ücret ve masraflar için taleplerini ve ücret ve masraflar için taleplerini destekleyen belgeleri bu Kararın tarihinden itibaren on dört gün içinde sunacaklardır. Davalıların cevap vermek için bundan sonra on dört gün süresi olacak ve Mont. R. Civ. P. Kural 43 (c) hükümleri uyarınca duruşma talep etme fırsatına sahip olacaktır. Mahkeme, avukatlık ücretleri ve masrafları konusunu da içerecek şekilde nihai kararını verme yetkisini saklı tutar. **14.08.2023**

Kathy Seeley
Bölge Mahkemesi Yargıcı

NOT: Çevirinin içerisinde geçen “MEPA” kelimesi “Montana Environmental Policy Act”: “Montana Çevresel Politika Yasası”nu ifade etmektedir. MEPA ile ilgili dokümanlara bu linkten ulaşabilirsiniz: <https://deq.mt.gov/public/mepa>

Ayrıca “MEPA” ile ilgili rehber bu linkten ulaşabilirsiniz: <https://leg.mt.gov/content/Committees/Interim/2019-2020/EOC/2019-mepa-handbook.pdf>

NOT: Çevirinin içerisinde geçen “DEQ” kelimesi ise “Department of Environmental Quality”: “Çevresel Kalite Departmanı”nu ifade etmektedir. “Montana DEQ” ile ilgili daha fazla bilgiye bu linkten ulaşabilirsiniz: <https://deq.mt.gov/>

NOT: Çevirinin içerisinde yer alan “MCA” kısaltması ise “Montana Code Annotated”: “Açıklamalı Montana Kanunu”nu ifade etmektedir. MCA’ nın 2023 yılına ilişkin yasal düzenlemelerine bu linkten ulaşabilirsiniz: <https://leg.mt.gov/bills/mca/index.html>

Bu çevirinin orijinal metninin linkine buradan ulaşabilirsiniz: <https://westernlaw.org/wp-content/uploads/2023/08/2023.08.14-Held-v.-Montana-victory-order.pdf>

NOT: Bu çeviri İstanbul Barosu Çevre, Kent ve İmar Hukuku Komisyonu Üyeleri Av. Nurgül UZUN, Av. Mert NALVURAN, Av. Hilal DEMİRKOL, Av. Taha Enes ÇAĞLAR, Av. Orçun Samet ŞENTÜRK tarafından orijinal metnin sadece “Conclusions of Law (Hukuki Sonuçlar)” kısmından itibaren çevrilerek hazırlanmıştır.

**DUARTE AGOSTINHO VE DİĞERLERİ / PORTEKİZ VE DİĞER 32
DEVLET DAVASININ BÜYÜK DAİRE DURUŞMASI
(27 EYLÜL 2023 TARİHLİ BASIN ÖZETİ)**

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi bugün 27 Eylül 2023 Çarşamba saat 9:15'te Duarte Agostinho ve Diğerleri/ Portekiz ve Diğer 32 Devlet Davasının (başvuru no: 39371/20) Büyük Daire² önündeki duruşmasını gerçekleştirmektedir.

Bu davanın konusu, davalı 33 devletin sera gazı emisyonları ile başvuruculara göre bu emisyonların küresel ısınma fenomenine katkıda bulunmaları, diğer şeylerin yanı sıra başvurucuların yaşam koşullarını ve sağlıklarını etkileyen sıcak hava dalgalarına yol açmalarıdır.

Başvurucular 11 ve 24 yaşlar arasında olup, Portekiz vatandaşlarıdır.

Başvurucular 2017 yılından itibaren Portekiz'de her yıl gerçekleşen orman yangınlarının küresel ısınmanın doğrudan sonucu olduğunu iddia etmektedirler. Başvurucular, bu yangınlar sebebi ile sağlıklarının tehlikeye girdiğini iddia etmektedirler, iddialarına göre şimdiden uyku düzenleri bozulmakta, alerji ve solunum sorunları yaşamaktadırlar ve tüm bunlar sıcak hava nedeniyle daha da kötüleşmektedir. Lizbon'da denize yakın oturan beşinci ve altıncı başvurucular, iklimdeki bozulmanın evlerinin çevresinde kışları çok güçlü fırtınalar oluşmasına neden olduğunu ve bu fırtınaların potansiyel olarak evlerine zarar verebileceğini vurgulamaktadır.

Başvurucular hem doğal felaketler nedeni ile hem de tüm hayatlarını giderek daha sıcak bir çevrede yaşayacaklarına ilişkin öngörülerini ve bu durumun onlara ve gelecekteki sahip olabilecekleri ailelere muhtemel etkileri sebebi ile endişe içinde olduklarını/anksiyete yaşadıklarını ileri sürmektedirler.

Başvurucular davalı 33 devletin, 2015 İklim Değişikliği Hakkında Paris Anlaşması (COP 21) ile yüklenmiş yükümlülükler ışığında okunduğunda Sözleşmenin 2. maddesinden (yaşam hakkı) ve 8. maddesinden (özel yaşama ve aileye saygı hakkı) kaynaklanan pozitif yükümlülüklerini yerine getirmekte başarısız olduklarından yakınmaktadır. Başvurucular

---

² Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 30. Maddesi "Eğer Daire önünde görülmekte olan dava, Sözleşme ve Protokollerinin yorumu konusunda ciddi bir sorun doğuruyorsa ya da bir sorunun çözümü Mahkeme tarafından daha önceden verilmiş bir karar ile çelişme yaratabilecekse, Daire, daha karar vermemiş olmak kaydıyla, başvurudan elçekerek dosyayı Büyük Daire'ye gönderebilir, meğer ki, taraflardan biri buna itiraz etsin." (Sözleşme metnine ilişkin bu kısım tarafımızca çevrilmemiş, yeknesaklığı korumak amacı ile Yargıtay'ın sitesinden alınmıştır.)

ayrıca 3. madde (işkence ve kötü muamele yasağı) bağlamında bir sorunu da ortaya koymaktadırlar.

Başvurucular ayrıca özellikle kendi nesillerini etkilediğini ve yaşları göz önüne alındığında, eski kuşaklara göre haklarına yönelik müdahalenin daha fazla olduğunu ileri sürerek, Sözleşmenin 2. ve/veya 8. maddesiyle bağlantılı olarak 14. maddesinin (ayrımcılık yasağı) ihlal edildiğini iddia etmektedir.

Sözleşmenin yukarıda belirtilen hükümlerinin Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 3(1) maddesi ışığında okunması gerektiğini savunmaktadırlar. Kendileri ayrıca 1992 Rio Çevre ve Kalkınma Deklarasyonu, Paris Anlaşması Önsözü ve 1992 Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi de dahil olmak üzere birçok uluslararası belgede atıfta bulunulan nesiller arası adalet ilkesine de dayanmaktadır.

Başvurucular, üye devletlerin, özellikle imzacı devletlerin iklim değişikliğine katkılarını yeterli şekilde düzenlemek için adım atmalarını gerektiren uluslararası iklim anlaşmaları ışığında okunduğunda, Sözleşme'nin yukarıda belirtilen hükümleri kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmediğini belirtmektedir. Küresel emisyonların sınırlandırılması için yeterli önlemlerin alınmamasının Devletlerin yükümlülüklerinin ihlalini teşkil ettiğini iddia etmektedirler.

Usul

Başvuru, 7 Eylül 2020 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne sunulmuştur.

13 Kasım 2020 tarihinde Mahkeme'nin sorularıyla birlikte başvuru ilgili Hükümetlere tebliğ edilmiştir.³ Daire ayrıca, Mahkeme İçtüzüğü'nün 41. maddesi gereği bu davayı öncelikli bir şekilde ele almayı kararlaştırmıştır.

Bu davanın gönderildiği Daire, yargı yetkisinden 28 Haziran 2022 tarihinde Büyük Daire lehine feragat etmiştir.

Aşağıdaki kuruluşlara, yazılı işlemlerde üçüncü taraflar olarak müdahil olma izni verilmiştir:

İnsan Hakları Komiseri; ALL-YOUTH araştırma projesi ve Tampere Üniversitesi Kamu Hukuku araştırma grubu; BM İnsan Hakları ve Çevre Özel Raportörü ile BM Toksik Maddeler ve İnsan Hakları Özel Raportörü; Uluslararası Çocukları Kurtarın (Save the Children International); Uluslararası Af Örgütü (Amnesty International) ve 16 diğer müdahil; Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Ağı (ESCR-Net); İklim Eylem Ağı Avrupa (CAN-E); Uluslararası Çevre Hukuku Merkezi, Greenpeace Uluslararası ve İlgili Bilim İnsanları Birliği; Avrupa Komisyonu; Hepimizin Davası (Notre Affaire à Tous (NAAT)); Çocuklarımızın Güveni (Our Children's Trust), OXFAM International, Cambridge'deki İklim

---

³ Mahkeme İçtüzüğü'nün 54. maddesi uyarınca, yedi yargıçtan oluşan bir Daire, bir Sözleşme Devleti'nin Hükümetinin dikkatini, bu Devlet aleyhine Mahkeme önünde bir başvurunun beklemekte olduğuna çekmeye karar verebilir ("iletişim usulü" olarak adlandırılır). Bir davanın Hükümete iletilmesinden sonraki prosedür hakkında daha fazla bilgi Mahkeme İçtüzüğü'nde bulunabilir.

Onarımı Merkezi ve Çocuk Hukuku Merkezi; Avrupa Ulusal İnsan Hakları Kurumları Ağı (ENNHRI).

Tarafların Temsilcileri

Hükümet

Aşağıdaki Hükümet temsilcileri Mahkemeye hitap edecektir:

İngiltere -Mr Sudhanshu Swaroop KC, Avukat;

Belçika -Ms Isabelle Niedlispacher, Temsilci;

Portekiz- Mr Ricardo Matos, Temsilci;

Hollanda- Mr Vincent de Graaf, Temsilci Yardımcısı (Vekili);

Türkiye- Mr Hacı Ali Açıkgül, Temsilci.

Aşağıdaki kişiler de duruşmaya katılacaktır:

Avusturya - Ms Brigitte Ohms, Temsilci yardımcısı(vekili); Ms Elizaveta Samoilova, Danışman-**Belçika** – Mr Henri Kevers, Ms Leen Chanet, Ms Sophie Thys, Danışmanlar-**Bulgaristan** – Ms Iva Stancheva-Chinova, Ms Veselina Hristova, Temsilciler – **Hırvatistan** – Ms Štefica Stažnik, Temsilci ; Mr David Adesola Bankole, Danışman – **Kıbrıs** – Ms Theodora Christodoulidou, Temsilci; Ms Leto Cariolou, Danışman – **Çek Cumhuriyeti**– Mr Petr Konůpka, Temsilci; Ms Jana Martinková, Danışman – **Danimarka** – Mr Allan R. Jacobsen, Dışişleri Bakanlığı; Ms Emilie Mariendal, İklim, Enerji ve Kamu Hizmetleri Bakanlığı – **Estonya** – Mr Tim Kolk, Agent; Ms Helen-Brigita Sillar, Ms Triin Nymann, Danışmanlar – **Finlandiya** – Ms Krista Oinonen, Temsilci; Ms Karoliina Anttonen, Ms Pilvi Rämä, Danışmanlar – **Fransa** – Mr Tanguy Stehelin, Ortak (Yardımcı) Temsilci; Ms Paloma Reparaz, Ms Charlotte Blondel, Danışmanlar – **Almanya**–Dr Hans-Jörg Behrens, Dr Nicola Wenzel, Temsilciler ; Ms Dr Kathrin Mellech, Danışman– **Yunanistan**– Ms Vasileia Pelekou, State’s Hukuk Danışmanı (Hukuk Müşaviri); Ms Aikaterini Magrippi, Danışman – **Macaristan** – Mr Zoltán Tallódi, Temsilci; Mr Dávid Oravecz, Macaristan Avrupa Konseyi Daimi Temsilciliği – **İrlanda**– Ms Catherine Donnelly, Mr David Fennelly, Avukat ; Mr Barra Lysaght, Temsilci; Mr Patrick Rooney, Danışman– **İtalya** –Mr Lorenzo D’Ascia, Temsilci; Ms Ludovisa Chiussi Curzi, Mr Alessandro Dinisi, Danışmanlar – **Letonya** –Ms Elīna Luīze Vītola, Temsilci Yardımcısı (Vekili) -**Litvanya**– Ms Karolina Bubnytė-Širmenė, Temsilci– **Lüksemburg** – Mr Patrick Engelberg, Büyükelçi, Lüksemburg Avrupa Konseyi Daimi Temsilciliği; Ms Cathy Wiseler, Temsilci; Ms Roberta Spoto, Mr Dylan Siry, Danışmanlar – **Malta** –Dr Julian Vella, Temsilci – **Hollanda**– Mr Floris Tan, Ms Michelle Duin, Danışmanlar– **Norveç** –Ms Henriette Busch, Temsilci Vekili, Ms Ane Rostrup Gabrielsen, Kıdemli (Baş) Danışman, İklim ve Çevre Bakanlığı, Mr Dag Erlend Henriksen, Genel Müdür Yardımcısı, Petrol ve Enerji Bakanlığı , Mr Gøran Østerman Thengs, Danışmanlar – **Polonya**– Mr Jan Sobczak, Temsilci – **Portekiz**–Ms Ana Garcia Marques, Ms Joana Veloso, Portekiz Çevre Ajansı İklim Değişikliği Dairesi Başkanı, Danışmanlar – **Romanya** – Ms Oana-Florentina Ezer, Temsilci; Mr Simion-Adrian

Purza, Ms Adriana-Mihaela Bărbieru, Ortak (Yardımcı) Temsilciler; Mr Ion Jinga, Büyükelçi, Romanya Avrupa Konseyi Daimi Temsilciliği – **Slovakya Cumhuriyeti** – Ms Miroslava Bálintová, Temsilci; Ms Eva Vančová, Danışman – **Slovenya** – Ms Bojana Jovin Hrastnik, Ms Tjaša Mihelič Žitko, Temsilciler; Mr Helmut Hartman, Ortak (Yardımcı) Temsilci; Ms Ana Kerševan, Danışman–**İspanya** – Mr Alfonso Brezmes Martínez de Villarreal, Temsilci ; Mr Luis Vacas Chalfoun, Ortak (Yardımcı) Temsilci- **İsveç**– Ms Elinor Hammarskjöld, Temsilci; Mr Daniel Gillgren, Ms Anna Uppfeldt, Danışmanlar– **İsviçre**– Mr Alain Chablais, Temsilci; Ms Maya Beeler-Sigron, Danışman – **Türkiye** –Mr Hacı Ali Açıkgül, Ortak (Yardımcı) Temsilci; Mr Ahmet Müşerref Yakışık, Ms Ferda Yildirim, Ms Emel Ünal, Danışmanlar– **İngiltere** – Ms Sarah Macrory, Temsilci; Ms Penelope Nevill, Danışman; Ms Virginia Bennett, Enerji Güvenliği ve Net Sıfır Departmanı, Danışman.

Ukrayna ve Rusya Federasyonu: Bu Hükümetler duruşmaya katılmayacaktır.

Başvurucular

Başvurucuların aşağıdaki temsilcileri Mahkemeye hitap edecektir:

Ms Alison Macdonald KC, Avukat;

Ms Amy Sander, Avukat.

Aşağıdaki kişiler de duruşmaya katılacaktır: Mr Luke Tattersall, Mr Joshua Jackson, Mr Paul Clark, Mr Richard Reynolds, Danışmanlar.

Başvurucular

Cláudia Duarte Agostinho, Catarina dos Santos Mota, Martim Duarte Agostinho, Sofia dos Santos Oliveira, André dos Santos Oliveira, Mariana Duarte Agostinho.

Üçüncü Taraflar

Aşağıdaki üçüncü tarafların temsilcileri Mahkeme'ye hitap edecektir:

İnsan Hakları Komiserliği Ofisi

Ms Dunja Mijatović, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri

Aşağıdaki kişiler de duruşmaya katılacaktır: Mr Andrzej Mancewicz, Mr Matthieu Birker, Danışmanlar.

Avrupa Komisyonu

Mr Daniel Calleja Crespo, Hukuk Servisi Genel Müdürü, Avrupa Komisyonu

Aşağıdaki kişiler de duruşmaya katılacaktır: Ms Klara Talabér-Ritz, Ms Mihaela Carpus-Carcea, Danışmanlar.

ENNHRI (Avrupa Ulusal İnsan Hakları Kurumları Ağı)

Ms Adele Matheson Mestad, Norveç Ulusal İnsan Hakları Enstitüsü Müdürü, Avukat.

Aşağıdaki kişiler de duruşmaya katılacaktır: ENNHRI' nin İklim Krizi ve İnsan Hakları Çalışma Grubu Başkanı Ms Katalin Sulyok; Ms Hannah C. Brænden, Mr Peter William Dawson, Danışmanlar.

Bu çevrinin orijinal metninin linkine buradan ulaşabilirsiniz:
<https://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-7756998-10741219>

Duarte Agostinho ve Diğerleri v. Portekiz ve Diğer 32 Devlet Davasının Büyük Daire Duruşmasının web yayınını bu linkten izleyebilirsiniz:
<https://vodmanager.coe.int/cedh/webcast/cedh/2023-09-27-1/en>

NOT: Bu çeviri İstanbul Barosu Çevre, Kent ve İmar Hukuku Komisyonu Üyeleri Av. Taha Enes ÇAĞLAR, Av. Hilal DEMİRKOL, Av. Güneş SARITAŞ, Av. Nurgül UZUN tarafından orijinal metnin belli kısımları çevrilerek hazırlanmıştır.

KÜRESEL ISINMANIN HAYAT ŞARTLARINA VE SAĞLIĞA ETKİSİ HAKKINDA BÜYÜK DAİRE DURUŞMASI (29 MART 2023 TARİHLİ BASIN ÖZETİ)

Dava, bir İsviçre Derneği ve üyelerinin, bir grup yaşlı kadının küresel ısınmanın yaşam şartlarına ve sağlıklarına etkisine ilişkin şikayetleri hakkındadır.

Başvurucular, bir tarafta 2,000'den fazla yaşlı kadından oluşan (üyelerin üçte biri 75 yaş üstüdür) İsviçre hukukuna göre kurulmuş ve iklim değişikliği sebebi ile endişelenen bir dernekten ve diğer tarafta 80 yaşın üzerinde olup özellikle kendi sağlıkları açısından sıcak hava dalgaları sebebi ile sağlık sorunlarının şiddetlendiğinden yakınan dört kadından oluşmaktadır. Bahse konu 1931 doğumlu dört kadından en büyüğü başvuru sürecinde yaşamını yitirmiştir.

25 Kasım 2016 tarihinde, başvurucular iklimin korunması alanında yapılan çeşitli hatalar ve yapılması gereken işlemlere ilişkin alınması gereken kararlara işaret eden başvurularını 20 Aralık 1968 tarihli idari usul hakkında Federal Kanununun 25a bölümü uyarınca Federal Konseye ve sair otoritelere iletmışlerdir. Başvurucular ayrıca iklim değişikliği hakkında 2015 tarihli Paris Anlaşması (COP 21) ile belirlenen 2030 yılı hedeflerine ulaşmak için gerekli önlemlerin alınması adına otoritelere çağrıda bulunmuşlardır.

Federal Çevre, Ulaşım, Enerji ve Haberleşme Dairesi, 25 Nisan 2017 tarihli bir kararla, başvuranların hakları açısından doğrudan etkilenmediklerini ve mağdur olarak kabul edilemeyeceklerini tespit ederek talebin kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Federal İdare Mahkemesi 27 Kasım 2018'de, iklim değişikliğinden etkilenen tek nüfus grubunun 75 yaş üstü kadınlar olmadığını tespit ederek başvuranların yaptığı itirazı reddetmiştir.

Federal Mahkeme, 19 Mayıs 2020'de tebliğ edilen 5 Mayıs 2020 tarihli kararla başvuranların, Federal Mahkeme 21 Ocak 2019 tarihli bir temyiz başvurusunu reddetmiş, yukarıda belirtilen 1968 tarihli Federal Yasanın 25A maddesi kapsamında korunmaya değer bir menfaati ileri sürebilmek için yaşam hakkı (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2. maddesi) veya konutlarına saygı gösterilmesi hakkı da dahil olmak üzere özel ve aile yaşamlarına saygı hakları (Madde 8) bakımından iddia edilen eksikliklerden yeterince etkilenmediklerini tespit etmiştir.

Davanın Yürütülme Usulü

Başvuru 26 Kasım 2020 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yapılmıştır.

17 Mart 2021 tarihinde İsviçre Hükümeti'ne mahkemeden gelen sorularla birlikte başvuru bildirildi. Aynı zamanda Büyük daire Mahkeme İçtüzüğü'nün 41. Maddesi uyarınca davaya öncelik tanımaya karar vermiştir.

Başvurucular, davalı devletin sözleşme kapsamındaki, yaşama hakkının güvence altına alınması (Madde 2) ve konutları da dahil olmak üzere özel hayat ve aile hayatına saygı gösterilmesini sağlama (Madde 8) görevini yerine getirmediğini ileri sürmektedir. Özellikle devletin bu sözleşme kapsamındaki görevlerinin, Uluslararası Çevre Hukuku'nda yer alan

önlem ve nesiller arası adalet ilkeleri ışığında değerlendirilmesi gerektiğini iddia etmektedirler. Bu bağlamda devletin iklim değişikliği ile mücadele hedeflerine ulaşmak için uygun mevzuat düzenlemeleri yapmadığını, gerekli ve yeterli önlemleri almadığını dava etmektedirler.

Ayrıca Sözleşme'nin 6. Maddesi kapsamında bir mahkemeye erişimlerinin bulunmadığını, yerel mahkemelerin taleplerine gerektiği gibi yanıt vermediğini ve medeni haklarını etkileyen keyfi kararlar vererek sıcak hava dalgalarıyla ilgili kendi özel kırılganlık(hassasiyet) durumlarını tamamen reddettikleri iddiasıyla şikayetlerini yapmışlardır.

Son olarak, başvuru, Madde 2 ve 8 kapsamındaki şikâyetlerini sunmak amacıyla onlar için kullanılabilir etkili bir iç hukuk yolunun bulunmadığını savunarak, 13. maddenin (etkili bir hukuk yoluna başvuru hakkı) ihlal edildiğinden şikâyet etmektedirler.

Davanın tahsis edildiği Daire, 26 Nisan 2022 tarihinde Büyük Daire lehine yargı yetkisinden feragat etmiştir.

Aşağıdaki Hükümetlere, kişilere ve/veya kuruluşlara üçüncü taraflar olarak yazılı işlemlerde katılmalarına izin verilmiştir:

-Avusturya Hükümeti

-İrlanda Hükümeti

-İtalya Hükümeti

-Letonya Hükümeti

-Norveç Hükümeti

-Portekiz Hükümeti

-Romanya Hükümeti

-Slovakya Hükümeti

-Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği 2018-2022, Michelle Bachelet - Birleşmiş Milletler Toksik Maddeler ve İnsan Hakları Özel Raportörü, Marcos A. Orellana ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları ve Çevre Özel Raportörü, David R. Boyd; Yaşlı kişilerin tüm insan haklarından yararlanması hakkında Bağımsız Uzman Claudia Mahler

-Uluslararası Hukukçular Komisyonu (ICJ)

-Avrupa Ulusal İnsan Hakları Kurumları Ağı (ENNHRI)

-Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Ağı (ESCR-Net)

-Ghent Üniversitesi'nin İnsan Hakları Merkezi

-Evelyne Schmid ve Véronique Boillet, Lozan Üniversitesi

-Sonia I. Seneviratne and Andreas Fischlin

-Küresel Adalet Kliniği; New York Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde İklim Davası Hızlandırıcısı (CLX); Christina Voigt

-ClientEarth

- Çocuklarımızın Güveni (Our Children's Trust) (OCT); Oxfam; Cambridge'de İklim Onarımı Merkezi; Pretoria Üniversitesi'nde Çocuk Hukuku Merkezi

-Claus Beisbart, Thomas Frölicher, Martin Grosjean, Karin Ingold, Fortunat Joos, Jörg Künzli, Christoph Raible, Thomas Stocker, Ana M. Vicedo-Cabrera, Ralph Winkler, Judith Wytttenbach and Charlotte Blattner, Bern Üniversitesi

-Uluslararası Çevre Hukuku Merkezi (CIEL), Margaretha Wewerinke-Singh -Sabin İklim Değişikliği Hukuku Merkezi

- Germanwatch; Greenpeace Almanya; Gelecek için Bilim İnsanları

Aşağıdaki Hükümete ve kuruluşa da üçüncü taraflar olarak işlemlerde sözlü katılmalarına izin verilmiştir: İrlanda Hükümeti ve Avrupa Ulusal İnsan Hakları Kurumları Ağı (ENNHRI).

Bu çevrinin orijinal metninin linkine buradan ulaşabilirsiniz:<https://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-7610087-10470692>

NOT: Bu çeviri İstanbul Barosu Çevre, Kent ve İmar Hukuku Komisyonu Üyeleri Av. Taha Enes ÇAĞLAR, Av. Güneş SARITAŞ, Av. Orçun Samet ŞENTÜRK, Av. Nurgül UZUN tarafından orijinal metnin belli kısımları çevrilerek hazırlanmıştır.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNE KARŞI MÜCADELEYLE İLGİLİ BÜYÜK DAİRE DURUŞMASI (29 MART 2023 TARİHLİ BASIN ÖZETİ)

Dava, Fransa'nın iklim değişikliğini önlemek için yetersiz adımlar attığını ve bu başarısızlığın yaşam hakkı ile özel ve aile hayatına saygı hakkının bir ihlaline yol açtığını ileri süren Grande-Synthe sakinlerinden ve eski belediye başkanlarından biri tarafından yapılan bir şikayetle ilgilidir.

Başvurucu Bay Damien Carême, 1960 doğumlu bir Fransız vatandaşıdır ve Manş Denizi kıyısı üzerinde yer alan ve 23 Mart 2001'den 3 Temmuz 2019'a kadar bir belediyenin başkanlığını yaptığı Grande-Synthe' de yaşamaktadır.

19 Kasım 2018 tarihinde Bay Carême, kendi adına ve Grande-Synthe Belediye Başkanı sıfatıyla Fransa Cumhurbaşkanı, Başbakanı ve Ekolojik Geçiş ve Dayanışma Bakanı'na çeşitli talepler göndererek onlardan şunları istedi: Devletin taahhütlerine uymak amacıyla, Fransız topraklarında üretilen sera gazlarındaki artışı tersine çevirmek için uygun her türlü önlemin alınmasını; sera gazlarını artırabilecek her türlü önlemi yasaklamak ve iklimle ilgili hususlara öncelik vermeyi zorunlu hale getirmek amacıyla herhangi bir yasal ya da düzenleyici girişimde bulunulmasını; ve son olarak Fransa'nın iklim değişikliğine uyumunu sağlamak için acil adımlar atılmasını.

23 Ocak 2019'da Bay Carême ve Grande-Synthe belediye meclisi, bu taleplere herhangi bir yanıt alamayan zımnî ret kararlarının iptali için Danıştay (Conseil d'État)'a başvuruda bulundu.

Danıştay 19 Kasım 2020'de, zımnî ret kararlarının iptalinde dava açmakta Bay Carême'nin menfaati olduğunu kanıtlamadığına karar verdi, ancak buna karşılık, Grande-Synthe belediyesinin "iklim değişikliğinden kaynaklanan risklere ve durumu ile sorumlu olduğu belirli menfaatler üzerindeki doğrudan ve inkâr edilemez etkiye maruz kalma düzeyi dikkate alınarak" menfaati bulunduğunu ve dava açma yetkisi olduğunu tespit etti.

Danıştay 1 Temmuz 2021'de, 2019 ve 2020'deki emisyonlardaki düşüşün çok az olduğunu ve belirlenen hedeflere ulaşabilmek için hızlı bir şekilde yeni önlemler alınmadığı takdirde bu hedeflerin mümkün görünmediğini gözlemleyerek, özellikle 2024-28 döneminde %12'lik bir azalma amacı kapsamında emisyonların azaltılması için hükümetin zımnî reddini iptal etti. Danıştay, Hükümete, Paris Anlaşması kapsamında 2030 yılına kadar sera gazı emisyonlarında %40 azaltma hedefine ulaşmak amacıyla 31 Mart 2022'ye kadar ek önlemler alması talimatı verdi.

USUL

Başvuru, 28 Ocak 2021 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yapılmıştır.

Başvurucu, yetkililerin Fransa'nın kendi belirlediği maksimum sera gazı emisyonuna uyması konusunda tüm uygun önlemleri almamasının, Sözleşmenin 2. maddesinde yer alan yaşama hakkının güvence altına alınması yükümlülüğünün ve Sözleşmenin 8. Maddesinde yer alan

“özel hayat ve aile hayatını koruma” hükmünün ihlalini oluşturduğunu öne sürmektedir. Başvurucu bilhassa madde 2’de devletlere yargı yetkileri dahilinde hayati zararlar doğurabilecek çevresel tehlikelerle ilgili olanlar da dahil olmak üzere kişilerin yaşamlarını koruyucu zaruri önlemleri almaları gerektiğinin belirtildiğini iddia etmiştir. 8. madde uyarınca, Danıştay’ın (kendisinin) davanın ilgilisi olmadığı gerekçesiyle davasını reddetmesinin “özel hayat ve aile hayatını koruma” hakkını dikkate almadığını ileri sürmektedir. Başvurucu, hükümetin iklim değişikliğiyle mücadelede yeterli adımları atmamasından doğrudan etkilendiğini, bu başarısızlığın, evinin önümüzdeki yıllarda ve her halükârda 2030 yılına kadar etkilenme riskini artırmasından dolayı ve özellikle de orada huzurlu bir şekilde yaşamını planlamasına izin vermeyerek, evinde kaldığı koşulları zaten etkilediğini öne sürmüştür. Evine yönelik risklerin boyutunun, özellikle Fransız Hükümeti tarafından iklim değişikliğinin önlenmesinde elde edilen sonuçlara bağlı olacağını da ekliyor.

Davanın tahsis edildiği Daire, 31 Mayıs 2022 tarihinde yargı yetkisinden Büyük Daire lehine vazgeçmiştir.

Aşağıdaki kuruluşlara üçüncü taraflar olarak yazılı işlemlere katılma izni verilmiştir: Avrupa Ulusal İnsan Hakları Kurumu Ağı (“ENNHRI”) ve Our Children's Trust (“OCT”), Oxfam France ve Oxfam International ve iştirakleri (“Oxfam”)

Bu çevrinin orijinal metninin linkine buradan ulaşabilirsiniz:
<https://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-7610561-10471513>

NOT: Bu çeviri İstanbul Barosu Çevre, Kent ve İmar Hukuku Komisyonu Üyeleri Av. Nurgül UZUN, Av. Güneş SARITAŞ, Av. Öykü GÜLSARAN tarafından orijinal metnin belli kısımları çevrilerek hazırlanmıştır.

ÇEVİRİLERE KATILAN AVUKAT MESLEKTAŞLARIMIZ:

Av. Güneş SARITAŞ

Av. Hilal DEMİRKOL

Av. Mert NALVURAN

Av. Nurgül UZUN

Av. Orçun Samet ŞENTÜRK

Av. Öykü GÜLSARAN

Av. Taha Enes ÇAĞLAR

HAZIRLAYANLAR:

Av. Hilal DEMİRKOL

Av. Nurgül UZUN

Av. Orçun Samet ŞENTÜRK

EDİTÖRLER:

Av. Nurgül UZUN

Av. Orçun Samet ŞENTÜRK